

Muotoiluuala 2021

Muotoilun suhdanne- ja toimialakatsauksen kooste

Kooste muotoilualan yritysten lähiajan suhdanneodotuksista, muotoiluyritysten kehittämisestä, kansainvälistymisestä ja pandemiakriisin hallinnasta.

Tutkimuksen tekijä: Pekka Lith
Suunnittelu- ja tutkimuspalvelut Pekka Lith

HELSINGIN SEUDUN
KAUPPAKAMARI

Ornamon vuotuinen Muotoilualan suhdannekatsaus kartoittaa suomalaisen muotoilualan tilaa ja trendejä. Katsaus kertoo muotoilualojen yritysten lähiajan suhdanneodotuksista, yritysten kehittymisestä, kansainvälistymisestä ja pandemiakriisin hallinnasta. Suhdannekyselyt toteutettiin Ornamon jäsenyrityksille kesä-elokuussa 2021 ja niihin vastasi 103 yritystä. Suhdannekyselyiden erityisteemana tarkasteltiin tänä vuonna muotoiluosaamisen hyödyntämistä eri toimialojen yrityksissä. Teemakysymyksiin vastasi yhteensä 108 Helsingin seudun kauppakamarin jäsenyritystä, jotka toimivat teollisuuden, rakentamisen ja palveluiden aloilla.

Muotoilualan suhdannenäkymät ovat katsauksen mukaan parantuneet merkittävästi vuoden 2020 notkahduksen jälkeen. Epidemiakriisi näkyy tuloksissa yritysten kehittymisenä. Vastaajayrityksistä lähes puolet on kehittänyt epidemiakriisin aikana uusia palveluita ja tuotteita, ja noin kolmannes on uudistanut digitaalisia kanaviaan. Digitaalisen muotoilun voimakas kasvu kirittää muotoilualan kokonaisliikevaihtoa, joka nousi lähes 13 miljardiin euroon vuonna tilastovuonna 2019.

Muotoilun merkitys kasvaa kyselyiden mukaan voimakkaasti ja valtaosa muotoilutyöstä tehdään yritysten sisällä. Enemmistö Helsingin seudun kauppakamarin jäsenyrityksistä kertoi, että muotoilun tarve tai muotoilupalvelujen kysyntä on kasvanut viiden vuoden aikana, ja kasvu jatkuu myös tulevina vuosina.

Tässä esityksessä tarkastellaan suhdannekatsauksen tärkeimpiä tuloksia kootusti. Katsaus kokonaisuudessaan on luettavissa [täällä](#).

Koosteen sisältö

1. Muotoiluala Suomessa
2. Muotoilualan liikevaihto lähes 13 miljardia
3. Suhdanneodotukset kohentuneet merkittävästi
4. Muotoilun kysyntä kasvussa
5. Yritysten määrä kasvu-uralla
6. Paljon pieniä yrityksiä, kasvuyritysten määrä nousussa
7. Pandemiakriisi näkyy yritysten kehittämisessä
8. Korona-ajan tuet käytössä vaihtelevasti
9. Työllisyydessä myönteistä kehitystä
10. Halua kansainvälistymiseen löytyy

1. Muotoiluala Suomessa

- Muotoilun toimiala koostuu voimakkaasti muotoilutuotteita valmistavasta teollisuudesta (niin sanottu muotoiluintensiivinen teollisuus), muotoilun palveluyrityksistä, taiteellisesta toiminnasta, digitaalisesta muotoilusta sekä arkkitehtuurin ja maisemanhoidon osaamisaloista.
- Muotoilun toimialan yritysten kokonaisliikevaihto oli Tilastokeskuksen alueellisen yritystoimintatilaston mukaan yhteensä 12,6 mrd. euroa vuonna 2019. Digitaalinen muotoilu on kasvanut viime vuodet voimakkaasti ja sen osuus kokonaisliikevaihdosta oli 65 prosenttia.
- Muotoilua hyödynnetään laajasti eri aloilla. Muotoilualan arvo on siksi huomattavasti laskennallista kokoaan suurempi.

Muotoilun vaikutukset ulottuvat laajalle

Muotoilun keinoin luodaan lisäarvoa ei alojen tuotteille, palveluille ja prosesseille muu muassa käytettävyyden, laadun ja visuaalisuuden muodossa.

Muotoilun vaikutukset näkyvät laajasti yhteiskunnassa ja bisneksessä. Muotoilu tarkoittaa monia asioita käyttöesineiden suunnittelusta kaupunkisuunnitteluun, metsäkonesuunnittelusta tilojen suunnitteluun ja palvelumuotoilusta visuaalisten identiteettien luomiseen.

Muotoilun osa-alueita ovat muun muassa sisustusarkkitehtuuri, teollinen muotoilu, kaluste-, tekstiili- ja vaatesuunnittelu, pakkaussuunnittelu, palvelumuotoilu, muotoilukasvatus, taidekäsityö ja taide sekä digitaalinen muotoilu, joka on yläkäsite esimerkiksi käyttökokemus- ja käyttöliittymäsuunnittelulle.

Muotoilu on ala, joka reagoi talouden ja elinkeinorakenteen muutoksiin. Nykymuotoilu näyttäytyykin myös esimerkiksi muotoilu- ja suunnittelujatteluun sekä strategisena muotoiluna. Suuntaus tavarantuotannosta palveluihin näkyy alalla selvästi. Yleisesti palvelutuotanto vastaa tällä hetkellä Suomessa jo yli kahta kolmasosaa bruttoarvonlisäyksestä.

Muotoilua hyödynnetään laajasti eri aloilla ja sen kysyntä on kasvussa. Tänä päivänä teollisuus, rakentaminen ja palvelualat hyödyntävät muotoilua monipuolisesti ja tuottavat muotoilupalvelun itse. Näiden alojen yrityksistä muotoilu on käytössä eniten mm. liikkeenjohdon konsultointipalvelua tarjoavissa yrityksissä, tilitoimistoissa ja asianajotoimistoissa. Myös ohjelmistoalan yritykset sekä monet teollisuuden yritykset mm. metalli- ja elektroniikkateollisuudessa sekä liiketoiminnan palveluja tuottavat yritykset hyödyntävät muotoilua.

Muotoilun toimialan liikevaihto ja sen kehitys Suomessa v. 2019

YDINTOIMIALA 3,64 MRD. €

- **Muotoilutuotteita valmistava teollisuus (muotoiluintensiiviset alat) 3,28 mrd. €**
Mm. kalusteet, tekstiilit, vaatteet, nahka, puu, lasi, kivi, metalli ja keraamiset tuotteet
Liikevaihdon määrän lasku 2010–2019: -2,2 %
Työllisyys 2019 yht. 15 977 hlö, - 21,0 %
- **Muotoilun palveluyritykset 275 milj. €**
Graafinen suunnittelu, sisustusarkkitehtuuri, teollinen muotoilu
Liikevaihdon määrän lisäys 2010–2019: +59,5 %
Työllisyys 2019 yht. 1 929 hlö, + 27,3 %
- **Taiteellinen toiminta 87 milj. €**
Liikevaihdon määrän lisäys 2010–2019: +31,5 %
Työllisyys 2019 yht. 604 hlö, -22,3 %

MUOTOILUN LAAJA TOIMIALA

- **Digitaalinen muotoilu 8,23 mrd. €**
Liikevaihdon määrän lisäys 2010–2019: +121 %
Työllisyys 2019 yht. 41 523 hlö, + 70,7 %
- **Arkkitehtuuri ja maisemanhoito 731 milj. €**
Liikevaihdon määrän lisäys 2010–2019: +32,9 %
Työllisyys 2019 yht. 5 890 hlö, + 14,0 %

Lähde: Yritys- ja toimipaikkarekisteri (2010) ja alueellinen yritystoimintatilasto (2013–19), Tilastokeskus

87 MILJ. €
TAITEELLINEN
TOIMINTA

275 MILJ. €
PALVELUYRITYKSET

731 MILJ. €
ARKKITEHTUURI JA
MAISEMANHOITO

8,23 MRD. €
DIGITAALINEN
MUOTOILU

3,28 MRD. €
MUOTOILUINTENSIIVINEN
TEOLLISUUS

2. Muotoilualan liikevaihto lähes 13 miljardia

- Muotoilun yritysten kokonaisliikevaihto oli Tilastokeskuksen alueellisen yritystoimintatilaston mukaan yhteensä 12,6 miljardia euroa vuonna 2019.
- Muotoilualan kokonaisliikevaihto kasvoi vuosina 2018–2019 noin 2,8 prosenttia ja työllisyys 5,8 prosenttia. Kehitys oli parempaa kuin koko yritys kentässä keskimäärin.
- Digitaalisen muotoilun osuus alan kokonaisliikevaihdosta on merkittävä ja kasvaa voimakkaasti. Sen arvo oli 8,2 miljardia vuonna 2019. Digitaalisen muotoilun toimialalla ovat mukana mm. ohjelmistojen suunnittelua ja valmistusta sekä ohjelmistojen ja pelien kustantamista harjoittavia yrityksiä.
- Muotoilun voimakas kasvu on näkynyt alan kokonaiskasvuluvuissa koko 2010-luvun ajan. Vuosina 2010–2019 liikevaihdon määrä kasvoi muotoilualalla 60 prosenttia. Kasvu oli nopeinta digitaalisessa muotoilussa (121 prosenttia).
- Myös muotoilun palveluyritysten liikevaihto on myös ollut nousujohteista 2010-luvulla. Liikevaihdon kasvua on kertynyt 59,5 prosenttia vuosina 2010–2019. Vuosina 2018–2019 kasvu on ollut maltillista, 5,4 prosenttia. Kasvu on ollut ripeintä teollisessa suunnittelussa ja sisustussuunnittelussa, mutta myös graafisen muotoilun kehitys on ollut varsin myönteistä. Liikevaihto on lisääntynyt myös taiteellisen toiminnan alalla.
- Perinteisen muotoilua hyödyntävän valmistavan teollisuuden osuus alan kokonaisuudesta oli 26 prosenttia ja sen liikevaihto on laskenut vuosina 2010–2019 reilut kaksi prosenttia. Liikevaihto oli pudonnut eniten lasi- ja keraamisten tuotteiden valmistuksessa. Myös kivit tuotteiden, kultasepän tuotteiden ja tekstiilien valmistuksen liikevaihto aleni. Kasvua on ollut teollisen muotoilun ja vaatteiden valmistuksen toimialoilla, mikä on näkynyt näillä toimialoilla myös työllisyyden kasvuna.

3. Suhdanneodotukset kohentuneet merkittävästi

- Muotoilualan yritysten suhdannenäkymät ovat parantuneet merkittävästi vuoden 2020 notkahduksen jälkeen. Yrityksistä 51 prosenttia uskoi yleisten kysyntä- ja suhdannenäkymien kohenevan seuraavan vuoden aikana. Vuotta aiemmin vastaava osuus oli harvinaisen matala, vain 26 prosenttia. Alan odotukset tulevan vuoden kehityksestä olivat tuolloin 2010-luvulla ensimmäistä kertaa pessimistisemmät kuin edellisen vuoden toteutunut kehitys.
- Muotoilualan näkemykset talouden yleisistä suhdanne- ja kysyntänäkemyksistä ovat selvästi paremmat kuin koko pk-yrityskentässä keskimäärin, kun odotuksia verrataan Suomen Yrittäjien, Finnveran ja työ- ja elinkeinoministeriön keväällä 2021 julkistamaan pk-yritysbarometrin. 51 prosenttia muotoilualan yrityksistä ennusti kesällä 2021 yleisten suhdannenäkymien kohenemista seuraavan vuoden aikana. Kaikista pk-yrityksistä samoilla linjoilla oli 26 prosenttia.

	Parempi, %	Pysyy ennallaan, %	Huonompi, %	Saldoluku, %
Liikevaihto:				
2015-16	68,8	16,1	15,2	53,6
2016-17	72,4	20,3	7,3	65,0
2017-18	78,7	14,9	6,4	72,3
2018-19	70,4	20,4	9,2	61,0
2019-20	62,5	33,0	4,5	58,0
2020-21	40,0	20,0	40,0	0,0
2021-22	55,9	32,4	11,8	44,0
Kannattavuus:				
2015-16	59,1	28,2	12,7	46,4
2016-17	69,7	23,0	7,4	62,3
2017-18	70,7	28,3	1,1	69,6
2018-19	60,4	34,4	5,2	55,2
2019-20	60,2	31,9	8,0	52,2
2020-21	38,7	25,5	35,8	2,8
2021-22	45,6	47,1	7,4	38,2

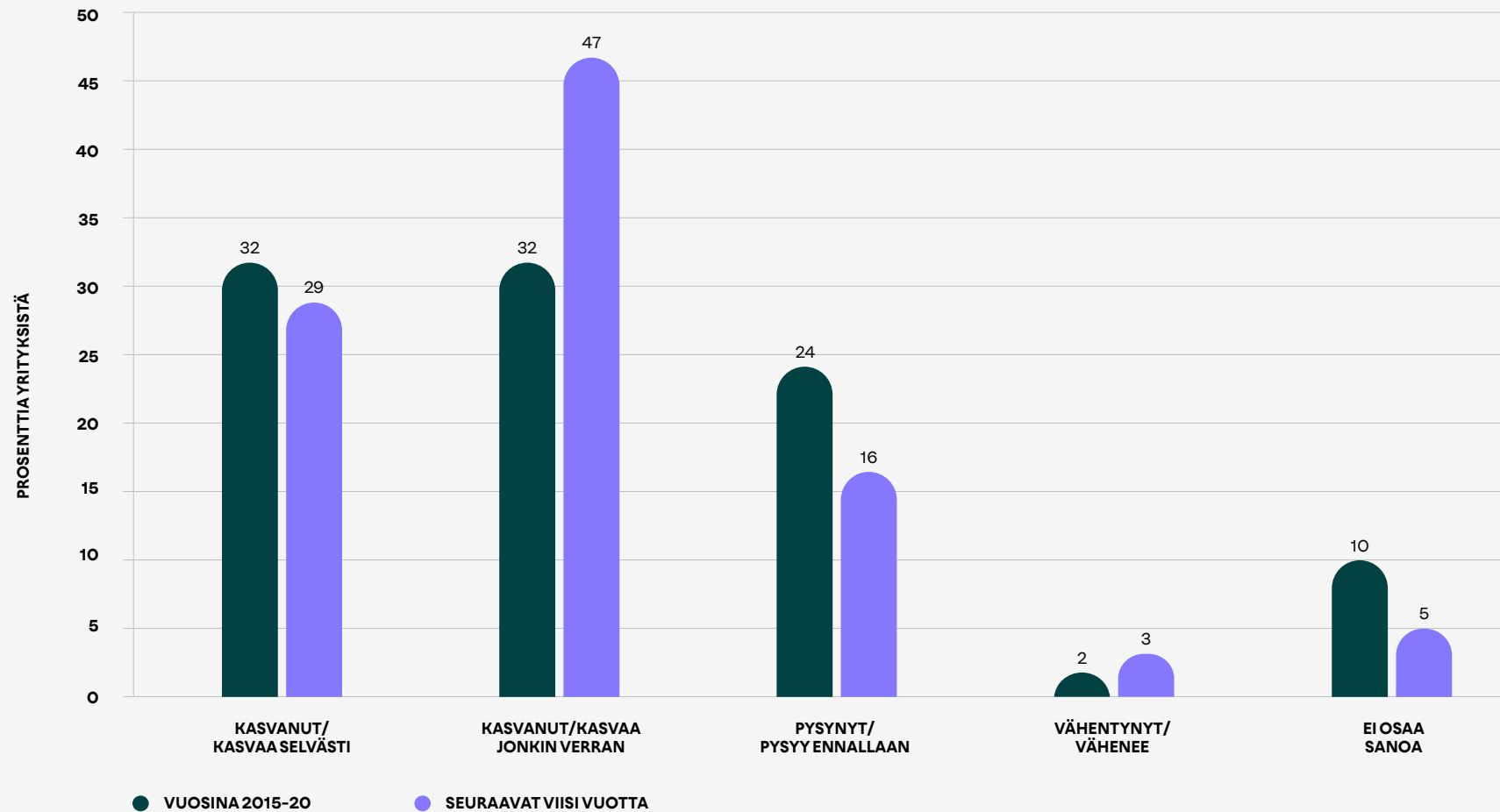
Muotoilualan yritysten liikevaihdon ja kannattavuuden kasvuodotukset seuraavan vuoden aikana nykytilanteeseen verrattuna, prosenttia vuosina 2015–2022.

4. Muotoilun kysyntä kasvussa

- Muotoilun kysyntä kasvaa voimakkaasti ja muotoilu on integroitunut yhä vahvemmin yritysten toimintaan. Valtaosa muotoilutyöstä tehdään yritysten sisällä.
- Tulos selviää touko-kesäkuussa 2021 Helsingin seudun kauppakamarin jäsenyrityksille tehdystä kyselystä, joka oli ensi kertaa osa muotoilualan suhdannekatsausta. Kyselyssä selvitettiin muotoiluosaamisen hyödyntämistä eri toimialojen yrityksissä. Kyselyyn vastasi 108 yritystä teollisuuden, rakentamisen ja palveluiden aloilta.
- Enemmistö vastaajista kertoi, että muotoilun tarve tai muotoilupalvelujen kysyntä on kasvanut viiden vuoden aikana. Lisäksi merkittävä osa yrityksistä ennakoii, että kasvu jatkuu seuraavan viiden vuoden aikana. Vain muutamat yritykset arvelivat kysynnän vähenevän.
- Muotoilun tärkeimmät hyödyt koskevat vastaajien mukaan tuotteiden ja palvelujen parantunutta laatua, käytettävyyttä ja laadunvalvontaa sekä ulkonäköä.
- Muotoilulla on ollut suuri myönteinen vaikutus yrityksen kilpailukykyyn, mikä on mahdollistanut markkinaosuuden kasvattamisen.

Muotoilun tarpeen ja muotoilupalvelujen kysynnän kehitys teollisuuden, rakentamisen ja palvelualojen yrityksissä

Muotoilun tarpeen ja muotoilupalvelujen kysynnän mennyt kehitys vuosina 2015–2020 ja ennustettu kehitys vuosina 2021–2025 teollisuuden, rakentamisen ja palvelualojen esimerkkiyrityksissä, prosenttia vastanneista. Lähde: Helsingin seudun kauppakamarin kysely 2021

Muotoilulla on kysyntää

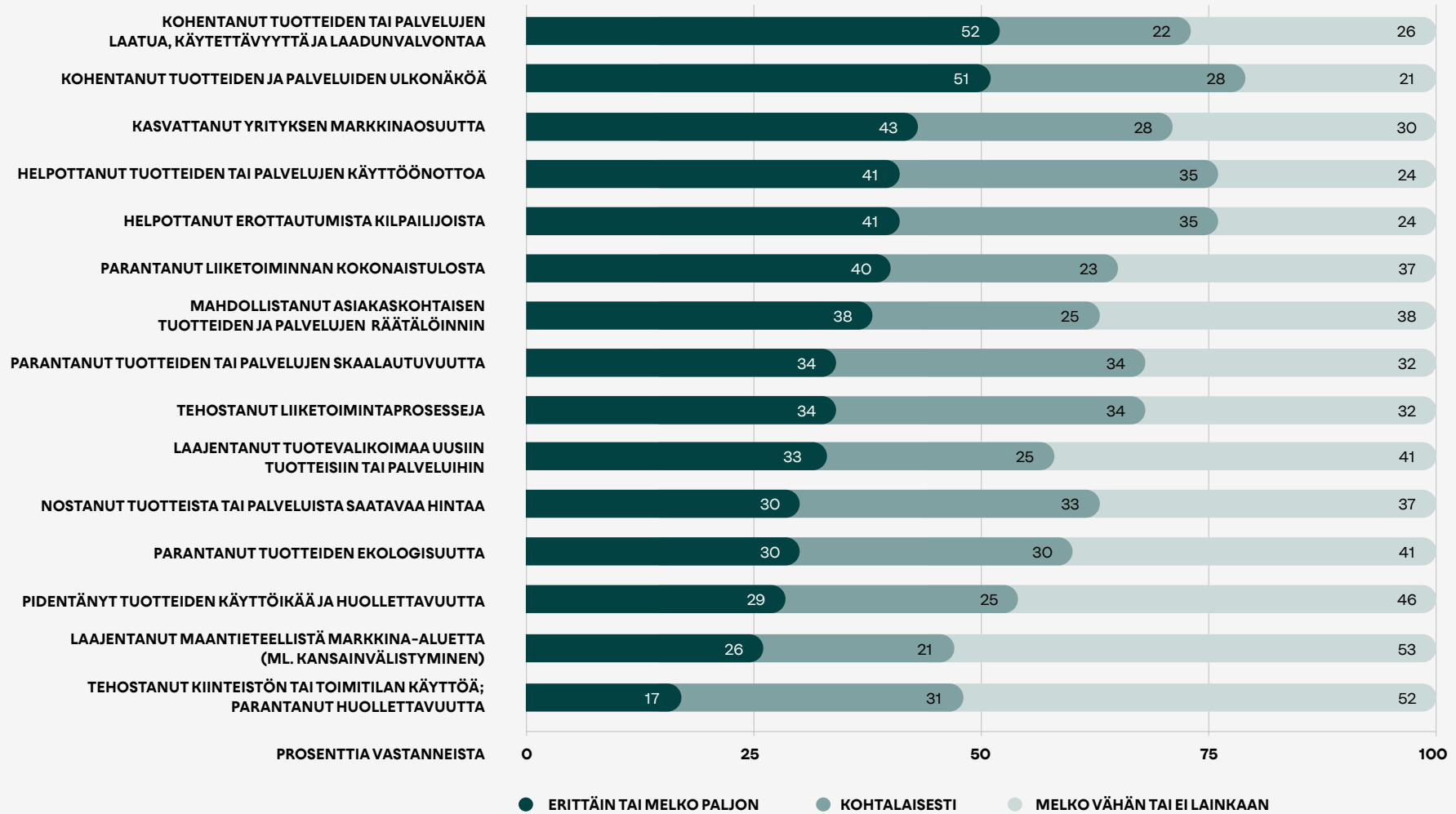
Teollisuus, rakentaminen ja palvelualat hyödyntävät muotoilua monipuolisesti. Yrityksistä 67 prosenttia tuottaa muotoilupalvelun itse.

VIISI FAKTAA MUOTOILUN HYÖDYNTÄMISESTÄ:

- Muotoilu parantaa yritysten kilpailukyä & mahdollistaa markkinaosuuden kasvattamisen.
Tätä mieltä oli 40 % vastaajista
- Muotoilu on mukana eri aloilla.
Vastaajista muotoilua käytettiin eniten liikkeenjohdon konsultointipalvelua tarjoavissa yrityksissä, tilitoimistoissa ja asianajotoimistoissa. Myös ohjelmistoalan yritykset sekä monet teollisuuden yritykset mm. metalli- ja elektroniikkateollisuudessa sekä liiketoiminnan palveluja tuottavat yritykset hyödyntävät muotoilua.
- Muotoilu parantaa liiketoiminnan kokonaistulosta ja kannattavuutta.
Tätä mieltä oli vähintään 40 % vastaajista.
- Hankinnan haasteet: muotoiluosaamisen hyödyntämiseen & hankkimiseen ei ole voimavaroja.
Tätä mieltä oli 55 % kyselyyn vastanneista. Voimavarojen puuttuminen on esteenä muotoilun hyödyntämiselle.
- Muotoilupalveluja tarjoavien yritysten toiminta on osaavaa ja laadukasta. Palvelua pidetään asiakaslähtöisenä ja helposti järjestettävänä. Tätä mieltä oli valtaosa kyselyyn vastanneista.

Lähde: Helsingin seudun kauppakamarin kysely 2021.

Muotoilun hyödyt ja vaikutukset teollisuuden, rakentamisen ja palvelualojen esimerkkiyritysten liiketoiminnassa

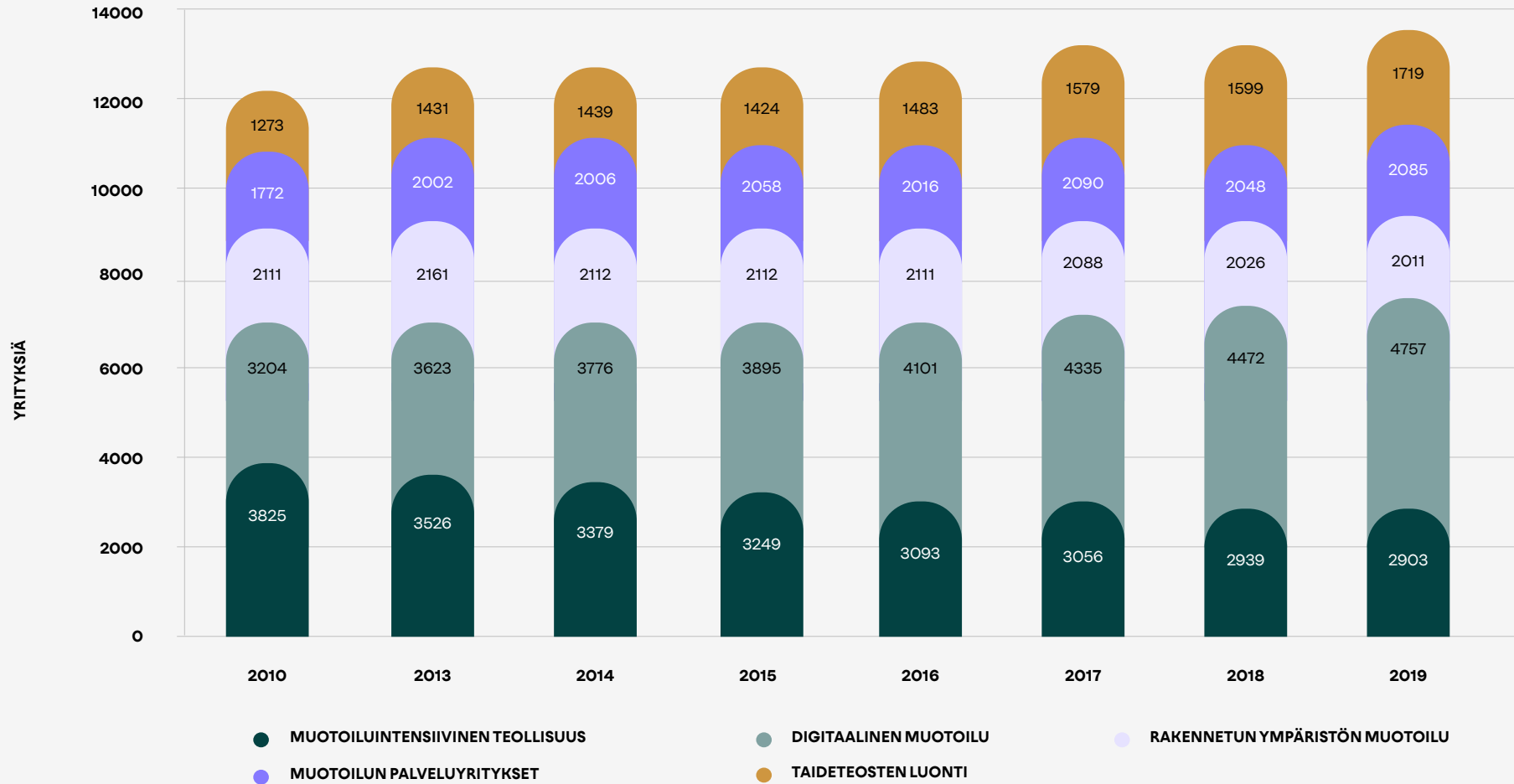

Muotoilun hyödyt ja vaikutukset teollisuuden, rakentamisen ja palvelualojen esimerkkiyritysten liiketoiminnassa, prosenttia vastanneista. Lähde: Helsingin seudun kauppakamarin kysely 2021.

5. Muotoiluyritysten määrä kasvu-uralla

- Muotoilualan yritysten lukumäärä on kasvanut runsaat seitsemän prosenttia eli 1 290 yrityksellä vuosina 2010–2019.
- Pääosaamisaloittain tarkasteltuna yritysten määrän kasvu oli suurinta digitaalisessa muotoilussa, taideteosten luonnissa ja muotoilutoimistojen keskuudessa.
- Muotoiluintensiivisiä tuotteita valmistavassa teollisuudessa yritysten määrä on vähentynyt 2010-luvulla noin 920 yrityksellä (24 prosenttia).
- Toimialoittain katsottuna yritysten määrä on vähentynyt eniten tekstiilien, puutuotteiden ja huonekalujen valmistuksessa sekä arkkitehtipalveluissa. Suhteellisesti nopeinta kehitys on ollut lasituotteiden, tekstiilien ja vaatteiden valmistuksessa.

Muotoilualan yritysten määrä Suomessa

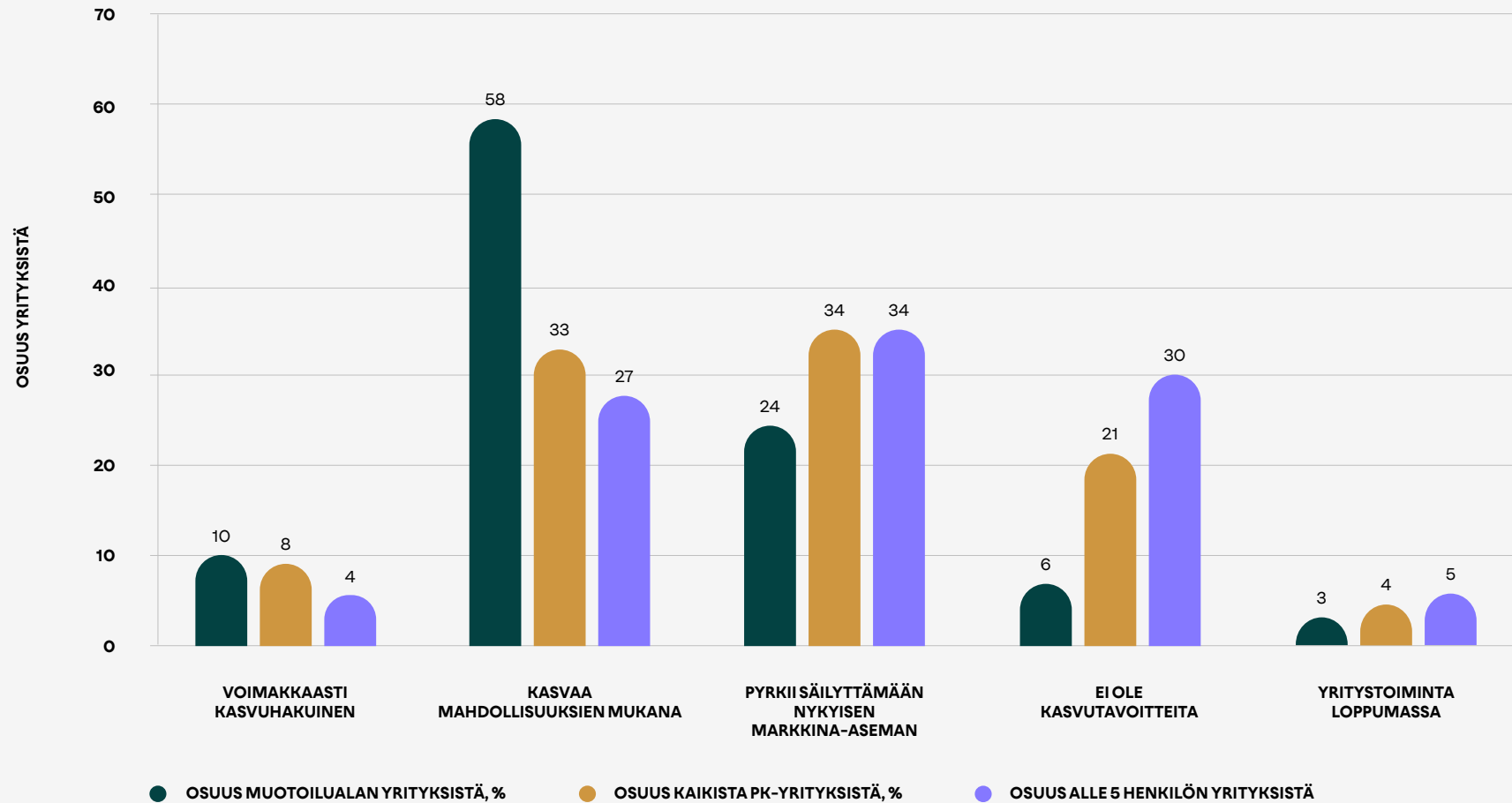

Muotoilualan yritykset Suomessa pääosaamisaloittain 2010–2019.
 Lähde: Yritys- ja toimipaikkarekisteri (2010) ja yritysten rakenne- ja tilinpäätöstilasto (2013–2019), Tilastokeskus.

6. Paljon pieniä yrityksiä, kasvuyritysten määrä nousussa

- Muotoilualan yritykset ovat kooltaan pieniä. 70 prosenttia yrityksistä työllisti alle kaksi henkilöä tilastovuonna 2018.
- Kasvuyritysten määrässä näkyy kuitenkin: voimakkaasti kasvuhakuisia yrityksiä oli vuoden 2021 kyselyyn vastanneista kymmenen prosenttia. Näiden yritysten osuus kohosi pari prosenttiyksikköä edellisestä vuodesta. Mahdollisuuksien mukaan kasvavia oli 58 prosenttia eli viisi prosenttiyksikköä enemmän kuin vuonna 2020.
- Alan kasvuhalukkuus on suurempaa kuin Suomen pk-yrityskentässä keskimäärin.
- Muotoilualan yritykset rahoittavat kasvuaan pääosin omalla kassarahoituksella ja toiseksi eniten apurahoilla. Tilanne ei ole muuttunut aiempiin vuosiin verrattuna. Vain viisi prosenttia ilmoitti käyttävänsä osittain pankkirahoitusta tai rahoitusyhtiötä oman tulorahoituksen rinnalla. Noin seitsemällä prosentilla oli yksityinen henkilösijoittaja ja yksityistä joukkorahoitusta.

Muotoilualan yritysten ja Suomen koko pk-yrityskentän kasvuhakuisuus 2021

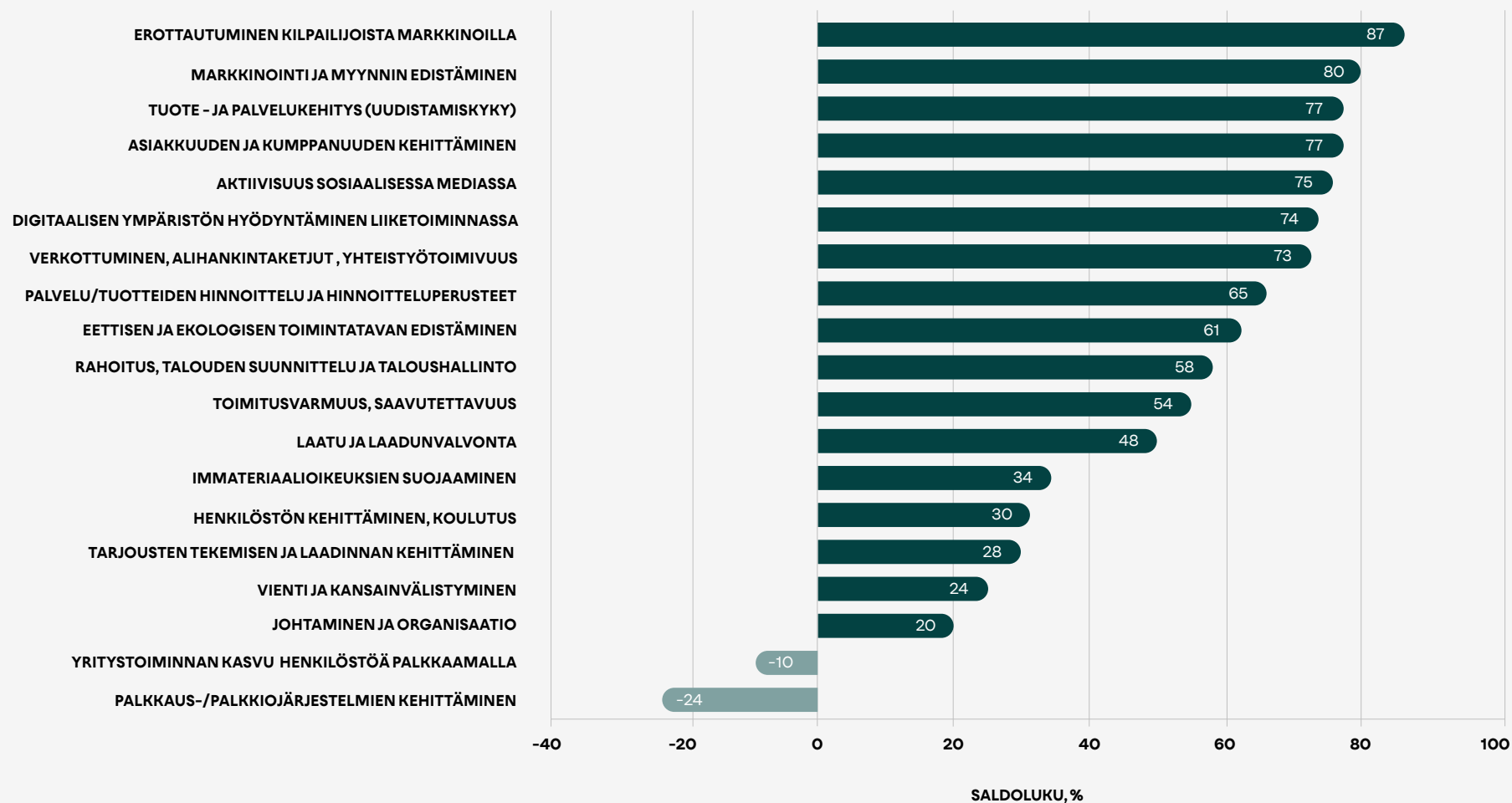
Muotoilualan yritysten ja Suomen koko pk-yrityskentän kasvuhakuisuus 2021, prosenttia yrityksistä.
Lähde: Pk-yritysbarometri kevät 2021 ja Ornamon suhdannekyselyt 2021.

7. Pandemiakriisi näkyy yritysten kehittämisessä

- Pandemiakriisi on vaikuttanut muotoilualan yritysten kasvua koskeviin suunnitelmiin. Osalla yrityksistä kriisi on nopeuttanut kehitystä, pakottanut muuttamaan ja uudistamaan toimintatapoja, mutta tarjonnut myös uusia liiketoiminnan mahdollisuuksia digitalisoituvassa yhteiskunnassa.
- Yli 40 prosenttia vastanneista kertoo kehittäneensä uusia tuotteita ja palveluja kriisin aikana ja 30 prosenttia luoneensa uusia digitaalisia kanavia tai kehittäneensä niitä. Yli kolmannes vastasi, että uudet toimintatavat sekä tuotteet ja palvelut jäävät osaksi liiketoimintaa.
- TKI-panosten osuus liikevaihdosta on korkeahko, mikä kuvastaa alan innovatiivisuutta. Runsas viidennes muotoilualan yrityksistä panosti TKI-toimintaa yli kymmenen prosenttia liikevaihdostaan vuonna 2020.

Muotoiluyritysten tärkeimmät kehittämiskohteet

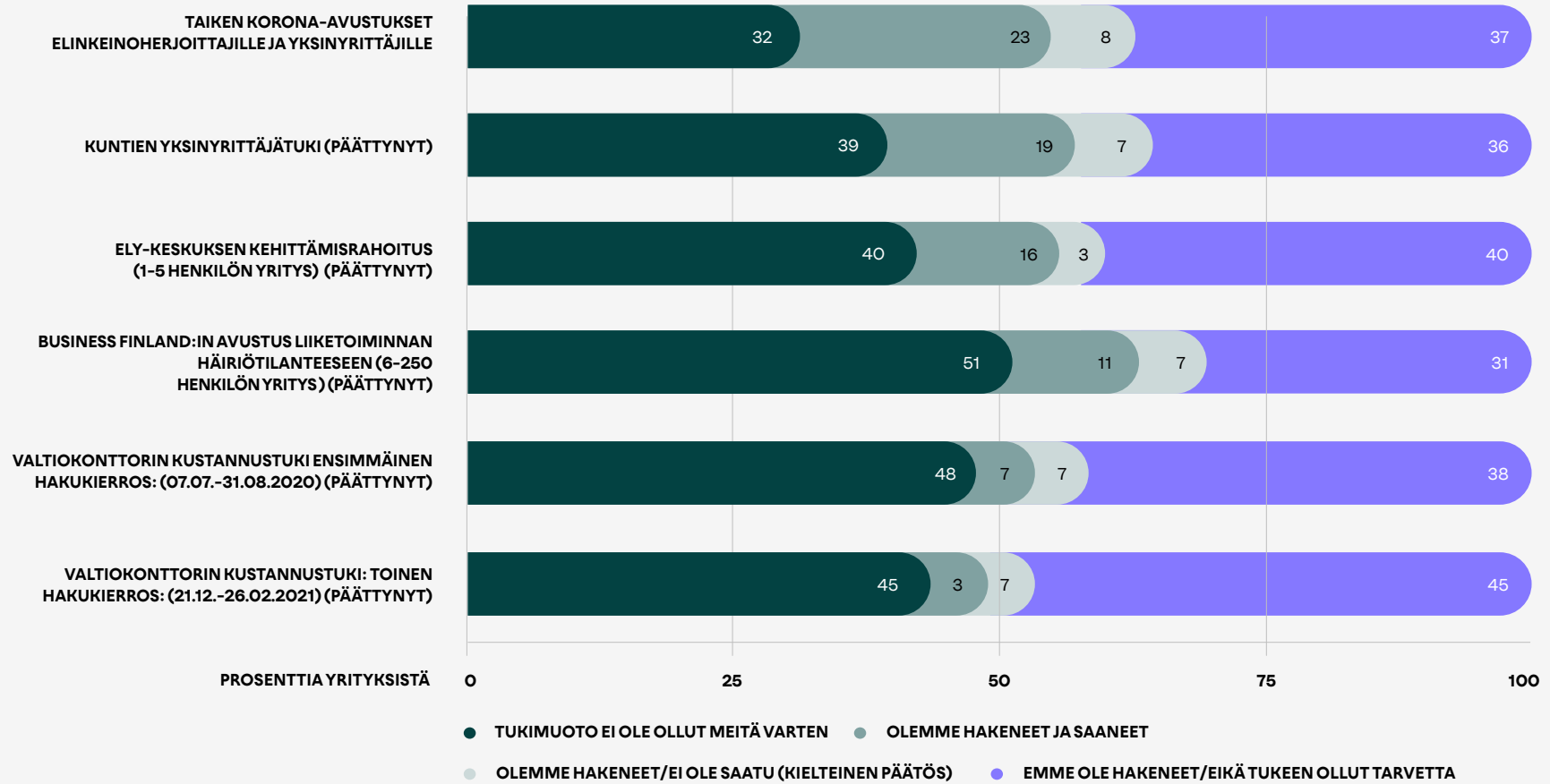

Muotoilualan yritysten tärkeimmät oman toiminnan kehittämisen kohteet 2021, saldoluut (%) (Lähde: Ornamon suhdannekyselyt 2021).

8. Korona-ajan tuet käytössä vaihtelevasti

- Muotoilualan yritykset hyödynsivät valtion ja muiden tahojen myöntämiä tukia vaihtelevasti vuosina 2020–2021.
- Lähes neljännes ilmoitti saaneensa Taiteen edistämiskeskus Taiken kriisiapurahaa.
- ELY-keskuksen myöntämää kehittämisavustusta 1–5 henkilöä työllistäville yrityksille oli saanut 16 prosenttia ja Business Finlandin avustusta liiketoiminnan häiriötilanteisiin 11 prosenttia vuoden 2021 kyselyyn osallistuneista.
- Valtiokonttorin myöntämän kustannustuen hakeminen oli muotoilualalla vähäistä.
- Rahoitustukien ohella runsas viidennes vuoden 2021 suhdannekyselyihin vastanneista yrittäjistä oli hakenut tai aikoi hakea yrittäjän väliaikaista työttömyysetuutta.
- Korona-ajan avustuksia käsitellään laajemmin Muotoilualan suhdannekatsauksessa 2020.

Julkisten rahoitustukien hyödyntäminen

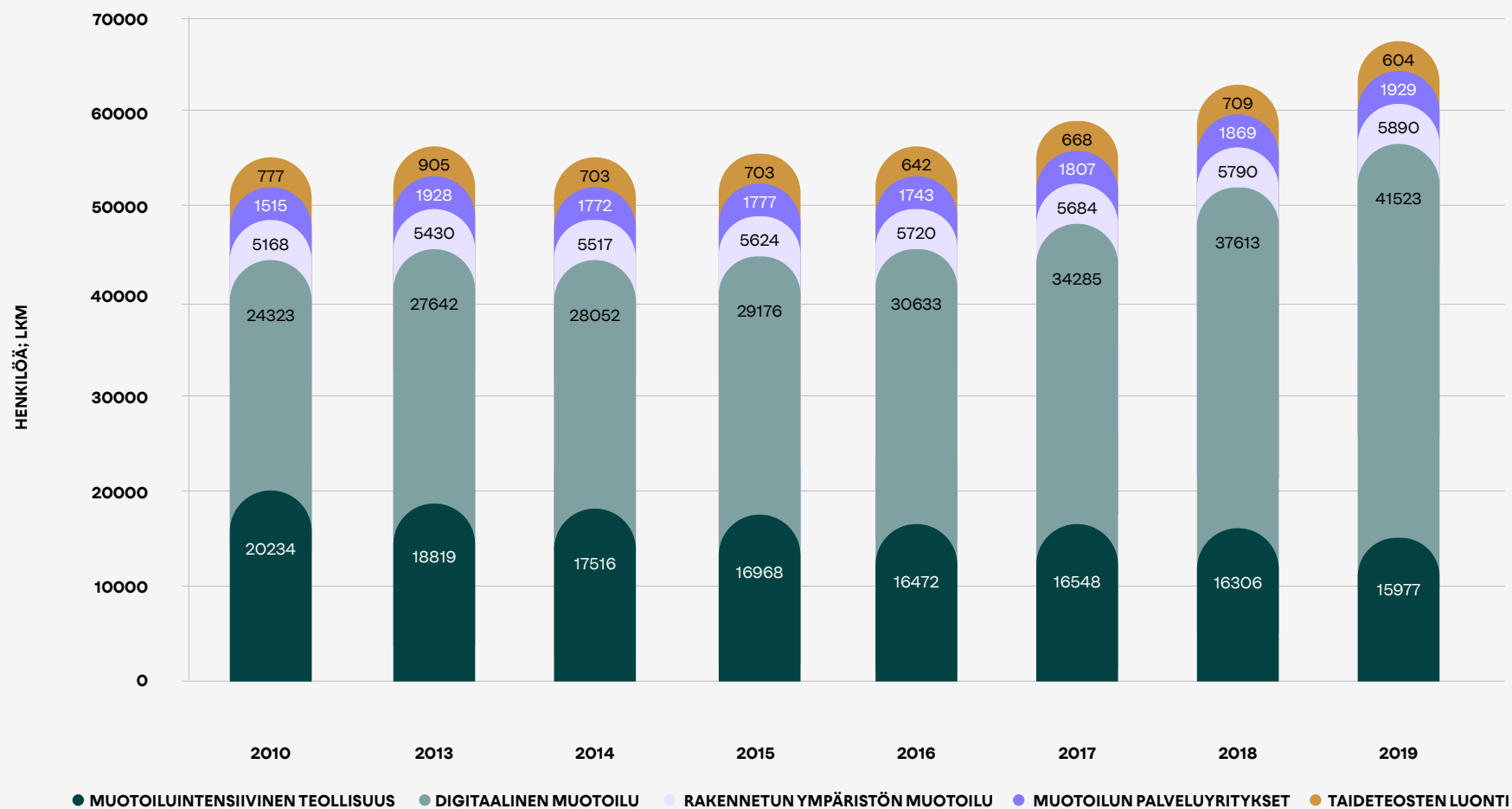

Julkisten rahoitustukien hyödyntäminen epidemiakriisiin muotoilualalla 2020–2021 (ei sisällä kustannustukia 3. ja 4.), prosenttia yrityksistä.
Lähde: Ornamon suhdannekyselyt 2021.

9. Työllisyydessä myönteistä kehitystä

- Muotoilualan yritysten työllisyys oli Suomessa kokovuosityöllisyyden käsitteellä mitattuna noin 65 920 henkilöä vuonna 2019. Työllisten määrä kasvoi viidenneksellä (13 910 henkilöä) vuosina 2010–2019.
- Määrällinen ja suhteellinen henkilöstön lisäys oli suurinta digitaalisessa muotoilussa (71 prosenttia). Muotoilutoimistoissa työllisyys kasvoi 27 prosenttia ja rakennetun ympäristön muotoilussa 14 prosenttia.
- Työllisyys aleni taideteosten luonnissa ja kaikilla muilla muotoiluintensiivisen teollisuuden aloilla, vaatteiden ja metallituotteiden valmistusta lukuun ottamatta.

Henkilöstön kehitys muotoilualan yrityksissä

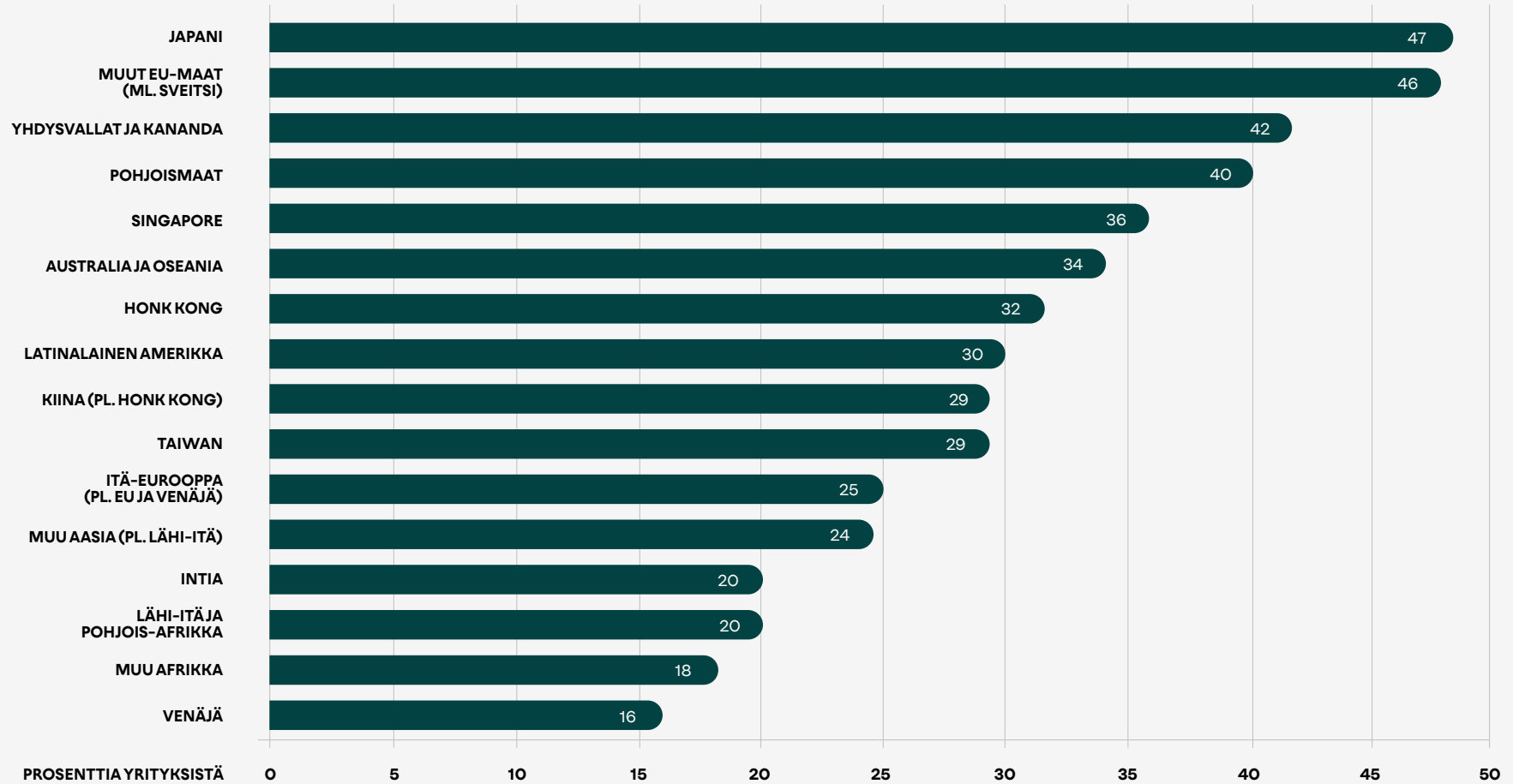

Muotoilualan yritystoimipaikkojen henkilöstön kehitys päätoimialoittain 2010-19, lkm
(Lähde: Yritysja toimipaikkarekisteri (2010) ja alueellinen yritystoimintatilasto (2013-19) Tilastokeskus).

10. Halua kansainvälistymiseen löytyy

- Ulkomainen toiminta on vakiintunutta vuoden 2021 kyselyjen mukaan 13 prosentilla muotoilualan yrityksistä. Noin 30 prosenttia yrityksistä panostaa ainakin jonkin verran kansainvälistymiseen. Osuudet ovat pysyneet ennallaan epidemiakriisin aikana.
- Niiden yritysten osuus, joiden toiminnasta pääosa (yli 50 prosenttia) suuntautuu ulkomaille, on kasvanut vuosina 2015–2020.
- Vuoden 2021 kyselyjen mukaan ulkomaista toimintaa harjoittavien yritysten selvästi suurimmat päämarkkina-alueet ovat Pohjoismaat ja muut EU-maat. Molemmilla alueilla toimintaa on ollut yli 30 prosentilla vientiä harjoittaneista.
- Potentiaalisista markkina-alueista, joissa ei ole vielä ulkomaista toimintaa, suurimpia kiinnostuksen kohteita ovat Japani, muut EU-maat (ml. Sveitsi) ja Pohjois-Amerikka.

Muotoilualan yritysten uudet potentiaaliset vientikohteet

Muotoilualan yritysten uudet potentiaaliset vientikohteet kansainvälisillä markkinoilla, prosenttia yrityksistä.
Lähde: Ornamon suhdannekyselyt 2021.

ORNAMO